

APURAHAHANKKEEN LOPPURAPORTTI HELSINGIN SANOMAIN SÄÄTIÖLLE

Hankkeen nimi

Viha ja julkisuus: päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkivä vihapuhe yhteiskunnallisesta ja oikeudellisesta näkökulmasta

Myöntövuosi

2019

Myönnetty summa

165 000 € (jakautuu Tampereen ja Helsingin yliopistojen välillä)

Hanke alkoi

1.1.2020

Hanke päättyi

31.12.2023

Hankkeeseen muualta saatu rahoitus (summa ja myöntäjä)

Hankkeeseen osallistuneilla tutkijoilla on ollut muuta henkilökohtaista rahoitusta (esim. Magdalena Celuch on työskennellyt Tampereen yliopiston rahoituksella hankkeessa). Hankkeessa on hyödynnetty pikittäisaineistoa suomalaisilta työntekijöiltä, jota ovat rahoittaneet TyöSuojelurahasto, Suomen kulttuurirahasto ja Wihurin rahasto. Professori Päivi Korpisaari ja apulaisprofessori Jari Murto ovat tehneet hankkeeseen tutkimusta Helsingin yliopiston maksamalla palkalla.

Vastuuhenkilö (nimi, asema ja organisaatio)

Atte Oksanen, professori, Tampereen yliopisto

Päivi Korpisaari, professori, Helsingin yliopisto

Muut tutkijat/työryhmän jäsenet

Tampereen yliopiston tutkimusryhmä:

Atte Oksanen

Magdalena Celuch

Rita Latikka

Reetta Oksa

Nina Savela

Helsingin yliopiston tutkimusryhmä:

Päivi Korpisaari

Kristiina Koivukari

Sara Lehtilä

Jari Murto

Enni Ala-Mikkula

Tiivistelmä hankkeesta

Hankkeessa tutkitaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkivää vihapuhetta yhteiskunnallisesta ja oikeudellisesta näkökulmasta. Oikeustieteellinen osa tehdään pääosin perinteisen lainopin menetelmällä, mutta selvitystä tehtäessä hyödynnetään myös empiirisen tutkimuksen menetelmiä. Yhteiskuntatieteellisessä osuudessa kerätään kyselyaineisto media-alan ammattilaisilta, tutkijoilta ja kansanedustajilta, jotka altistuvat mahdollisesti työssään päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkivälle vihapuheelle.

Hankkeen tavoite

Hankkeen tavoitteena on selvittää seuraavia tekijöitä:

- 1) Ilmiö: Kuinka yleistä päätöksentekoon vaikuttamaan pyrkivää vihapuhe on ja mitä muotoja se ottaa?
- 2) Vaikutukset: Vaikuttaako vihapuhe ja häirintä kansanedustajien, media-alan ammattilaisten ja tutkijoiden toimintaan? Eli onko vihapuhe tai pelko sen kohteeksi joutumisesta vaikuttanut toimijoiden päätöksiin tai halukkuuteen tuoda näkemyksiään esiin julkisessa keskustelussa?
- 3) Kohteet: Onko media-alan ammattilaisten, tutkijoiden ja kansanedustajien joukossa erityisiä ryhmiä, jotka ovat toisia useammin vihan ja häirinnän kohteena? Erityisryhmien tunnistaminen on tärkeää, jos halutaan estää vihan ja häirinnän negatiiviset vaikutukset.
- 4) Sääteily: Millainen vihapuhe on rangaistavaa ja miten vedetään raja rangaistavan ja muun vihapuheen välille? Miten lainsäädäntöä tai esitutkintaa, syyttämiskäytäntöä ja oikeuskäytäntöä voitaisiin kehittää vihapuheen ehkäisemiseksi? Miten työnantajan tulee ottaa huomioon työntekijän mahdollinen vihapuheen kohteeksi joutumisen riski ennakkolisissä työturvallisuushkien selvittämisessä ja arvioinnissa? Millaisiin toimenpiteisiin työnantajalla on velvollisuus ryhtyä työntekijän kohdatessa vihapuhetta työssä tai työtehtäviin liittyen?

Tavoite saavutettiin (asteikolla 1–5; 1=huonosti, 5=erinomaisesti)

4

Keskeiset tulokset

Asiantuntijoiden kohtaama viha ja häirintä on hälyttävän yleistä yhteiskunnassa. Myös yleisesti työelämässä melko suuri joukko kohtaa työssään erilaista kiusaamista, häirintää ja vihaa erityisesti sosiaalisen median välityksellä. Erilaisen häirinnän ja kiusaamisen kohteeksi joutuminen on riski hyvinvoinnille ja työterveydelle.

Lainsäädäntö tarjoaa apukeinoja esimerkiksi kunnianloukkausta, yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä ja niin kutsuttua maalittamista vastaan. Tutkimuksemme perusteella poliisin esitutkintakäytännöt kunnianloukkausepäilyjen tutkinnassa ovat kuitenkin pääosin sattumanvaraisia eikä poliisilla ole selkeää linjaa sen suhteen, milloin esitutkinta suoritetaan loppuun asti. Tämän vuoksi asianomistajat eivät aina saa sitä suojaa, mitä laki heille tarjoaa. Työntekijään työpaikan ulkopuolelta kohdistuva häirintä muodostaa uudenlaisen työsuojeluriskin, jota työnantajan on pyrittävä ehkäisemään ja jonka vaikutuksia sen on pyrittävä lieventämään. Aina

ei ole helppo ratkaista, johtuuko yksittäiseen henkilöön kohdistuva häirintä hänen työtehtävistään vai onko siihen muitakin syitä.

Hankkeen julkaisut, artikkelit ja kirjoitukset (myös linkit)

Vertaisarvioidut tieteelliset julkaisut

1. Celuch, M., Latikka, R., Oksa, R., & Oksanen, A. (2023). Online harassment and hate among media professionals: Reactions to one's own and others' victimization. *Journalism & Mass Communication Quarterly* <https://doi.org/10.1177/10776990221148987>.
2. Celuch, M., Oksa, R., Savela, N., & Oksanen, A. (2022). Longitudinal effects of cyberbullying at work on well-being and strain: A five-wave survey study. *New Media & Society*, <https://doi.org/10.1177/14614448221100782>.
3. Celuch, M., Oksanen, A., Räsänen, P., Costello, M., Blaya, C., Zych, I., Llorent, V. J., Reichelmann, A., Hawdon, J. (2022). Factors associated with online hate acceptance: A cross-national six-country study among young adults. *International Journal of Environmental Research & Public Health*, 19, <https://doi.org/10.3390/ijerph19010534>.
4. Celuch, M., Savela, N., Oksa, R., Latikka, R., & Oksanen, A. (2022). Individual factors predicting reactions to online harassment among Finnish professionals. *Computers in Human Behavior*, 27(February), 107022, <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107022>.
5. Korpisaari, P. (2022). From Delfi to Sanchez – when can an online communication platform be responsible for third-party comments? an analysis of the practice of the ECtHR and some reflections on the digital services act, *Journal of Media Law*, <https://doi.org/10.1080/17577632.2022.2148335>.
6. Koivukari, K. & Lehtilä, S. (2022). Sattumaa vai yhtenäinen ja perusteltu päätöskäytäntö? – Esitutinnan rajoittaminen vähäisyys- ja kustannusperusteilla kunnianloukkausrikosepäilyissä. Teoksessa Kaisto, J. (toim.), *Oikeustiede-Jurisprudentia-vuosikirja LV:2022*, Helsinki, Suomalainen lakimiesyhdistys, s. 5–89.
7. Oksanen, A., Celuch, M., Latikka, R., Oksa, R., & Savela, N. (2022). Hate and harassment in academia: The rising concern of the online environment. *Higher Education*, 84, 541–467, <https://doi.org/10.1007/s10734-021-00787-4>.
8. Koivukari, K. (2021). Voisiko maalittaminen olla rangaistavaa? *Lakimies* 6/2021, s. 963–992.

Vertaisarvioimattomat tieteelliset kirjoitukset

1. Koivukari, K. & Korpisaari, P. (2021). Teoksessa Bayer, J., Holznagel, B., Korpisaari, P. & Woods, L. (toim.). *Perspectives on Platform Regulation: Concepts and Models of Social Media Governance Across the Globe*. Baden-Baden: Nomos, s. 473–487.
2. Ala-Mikkula, E. (2021). The Role of Occupational Safety and Health Legislation in Hate Speech Regulation: Employers' responsibility to prevent and respond to the risk of hate speech at work – the Finnish perspective, s. 489-506 teoksessa Bayer, J., Holznagel, B., Korpisaari, P. & Woods, L. (toim.). *Perspectives on Platform Regulation: Concepts and Models of Social Media Governance Across the Globe*. Baden-Baden: Nomos.

Vielä valmisteilla tai review -prosessissa olevat tieteelliset kirjoitukset.

1. Murto, J. & Korpisaari, P.: Freedom of expression, employers' social media policies and employee's hybrid role in social media.
2. Ala-Mikkula, E.: Vihapuheen kohteeksi joutumisen riski työssä – ennakoinnin ja reagoinnin näkökulma työnantajan työsuojeluvollisuuksiin.

Asiantuntijapuheenvuorot (esim. vieraskynäartikkelit)

1. Oksanen, A. (2021). Somemyrskyn silmässä. *Telma-lehti*, 3/2021, <https://telma-lehti.fi/somemyrskyn-silmassa>.
2. Oksanen, A. (2020, August 19). Nettikiusaaminen on yleinen ongelma [Cyberbullying is a common problem]. *Kaleva*, p. K2.

Hankkeen julkaisut löytyvät myös sivuilta:
<https://projects.tuni.fi/vihajajulkisuus/julkaisut/>

Hankkeen järjestämät tilaisuudet

1. Hankkeen webinaari syksyllä 2021. Yhteensä 2 tapahtumaa. Esitelmiä eri tutkijoilta.
2. Hankkeen loppuseminaari syksyllä 2022. Esitelmiä eri tutkijoilta.
3. Kunnianloukkausrikosta ja sen esitutkintakäytäntöä koskeva seminaari ja keskustelutilaisuus 12.12.2022. Koivukari, K., Korpisaari, P., Melander, S.

Esitelmät tieteellisissä konferensseissa

1. Celuch, M. (2022). Online hate and harassment among Finnish journalists: reactions to own and others' victimization. EUROCRIM, 21.-23.9., Malaga, Espanja.
2. Celuch, M. (2022). Longitudinal Effects of Cyberbullying at Work on Well-Being and Strain: A five-Wave Follow-Up Study. European Academy of Occupational Health Psychology (EAOHP) konferenssi, 6.-8.7.2022, Bordeaux, Ranska.
3. Korpisaari, P: Freedom of expression, employers' social media policies and employee's hybrid role in social media, Media Law Scholars workshop at Public University of Budapest, Budapest, Hungary June 2022.
4. Murto, J & Korpisaari, P.: Freedom of expression, employers' social media policies and employee's hybrid role in social media. The Society of Legal Scholars (SLS) Annual Conference 2022 – London, United Kingdom, 6.9.2022.
5. Ala-Mikkula, E.: Hate speech at work – drawing the line in terms of employer's occupational safety and health responsibility. The Society of Legal Scholars (SLS) Annual Conference 2021 - Durham, United Kingdom, 31.8.2021 (online).
6. Celuch, M. (2021). Individual factors predicting responses to cyberhate among Finnish professionals. Kriminologian päivät 24.5.2021.
7. Celuch, M. (2021). Individual factors predicting responses to cyberhate among Finnish professionals. Sosiaalipsykologian päivät 16.4.2021.
8. Koivukari, K. & Lehtilä, S.: "Kenen kunniaa rikosoikeus suojaa? Kunnianloukkausrikosten esitutkintakäytäntöä koskeva tutkimus". Kriminologian päivät 2021, 24–25.5.2021.
9. Korpisaari, P., Koivukari, K: Online shaming: A new challenge to criminal law. The Society of Legal Scholars (SLS) Annual Conference 2021 - Durham, United Kingdom, 31.8.2021 (online).
10. Korpisaari, P.: Online shaming: A new challenge to criminal law. Privacy discussion forum, International Online-Workshop, 6.6.2021.
11. Ala-Mikkula, E. (2020): "The Role of Occupational Safety and Health Legislation in Hate Speech Regulation: Employers' responsibility to prevent and respond to the risk of hate speech at work – the Finnish perspective", International Online-Workshop "Hate speech & Platform Regulation", 17.10.2020.
12. Korpisaari, P. & Koivukari, K. (2020). "Hate speech and targeting individuals online - a new challenge for criminal law". International Online-Workshop "Hate speech & Platform Regulation", 17.10.2020.

Muut esitykset, luennot ja koulutukset

1. Oksa, R. (2022). Taideyliopiston sosiaalisen median koulutus vihaa ja häirintää vastaan 28.9.2022.
2. Oksanen, A. (2022). Äärimmäistä taidetta. Tuska Forum, 1.7.2022, Esitelmässä sivuttiin vihaa ja sananvapautta.
3. Oksanen, A. (2022). Työntekijöiden kohtaama viha ja häirintä sosiaalisessa mediassa. Työsuojelupäivät, 12.1.2022.
4. Oksa, R. (2021). Esitys ja paneelikeskusteluun osallistuminen journalistien kohtaamasta vihasta ja häirinnästä. Onko pakko sietää? Keinoja häirintää ja painostusta vastaan. YLE Journalismin Akatemia 16.11.2021.
5. Oksa, R. (2021). Esitys tutkijoiden kohtaamasta vihasta ja häirinnästä. YLE Hyvin sanottu -teematapaaminen 2.11.2021.
6. Oksanen, A. (2021). Epäasiallinen kohtelu verkossa: työkaluja tutkijoille ja esihenkilöille. Professoriliiton webinaarisarja tieteen vapaudesta 24.9.2021
7. Oksanen, A. (2021). Media-alan ammattilaiset vihan ja häirinnän kohteina. Tutkimustulosten esittely YLElle 4.3.2021

Lisäksi useita maalittamista sekä työntekijöiden somekäyttäytymistä ja sen oikeudellista arviointia koskevia koulutuksia erilaisille työntekijäryhmille. Hankkeen tutkimusryhmästä esimerkiksi Päivi Korpisaari ja Atte Oksanen lausuivat digipalvelussäädöksestä Eduskunnan lakivaliokunnalle.

Valmistuneet (tai valmistumassa olevat) opinnäytetyöt

Litmanen, Heini: sosiaalipsykologian pro gradu 2022, Tampereen yliopisto
Yletyinen, Mette: sosiaalipsykologian pro gradu 2022, Tampereen yliopisto
Celuch, Magdalena: sosiaalipsykologian väitöskirja 2024, Tampereen yliopisto

Hankkeen saama medianäkyvyys (lehtikirjoitukset, tv- ja radio-ohjelmat, muu medianäkyvyys)

Tampereen yliopiston osuuden tuloksista ja vihailmiöstä yleensä useita haastatteluita mediaan (esim. HS ja YLE). Lisäksi hankkeen tuloksista on kirjoitettu kansainväliseen mediaan. Esim. Oksanen et al. artikkeli on altmetriikaltaan parhaassa 5%:ssa (<https://www.altmetric.com/details/117468148/news>) Kunnianloukkausten esitutkintaa koskevasta tutkimuksesta juttuja ja haastatteluja mediassa (mm. HS, Yle, MTV3 Uutisaamu).

Hankkeessa syntyneet tutkimusaineistot

Viha ja julkisuus: yliopistojen tutkijat ja opettajat, 2020 ($N = 2495$)

Viha ja julkisuus: Kunnanvaltuutetut, 2020 ($N = 510$)

Viha ja julkisuus: Media-ammattilaiset, 2021 ($N = 695$),

Sosiaalinen media työelämässä: suomalaiset työntekijät (pitkittäiskysely, $N = 1817$, kyselyä kerätty 2019 vuodesta alkaen ja sitä on käytetty myös *Viha ja julkisuus* -hankkeessa)

Aineistojen tallennuspaikka mahdollista jatkokäyttöä varten

Viha ja julkisuus -aineistot luovutetaan Tietoarkistoon (FSD) vuonna 2023.